

”ASYLSØKERE I HELLAS”

Reportasjeserie

METODERAPPORT TIL SKUP 2010
Av Øystein Bogen

Innholdsfortegnelse

1.0	Journalistene som står bak arbeidet	3
2.0	Redaksjon og kontaktinformasjon	3
3.0	Publiserte saker	4
4.0	Bakgrunn	
4.1	Saken det ikke ble tid til	6
4.2	Problemet spisser seg til	7
4.3	Reportasjeplan og problemstillinger	7
4.3.1	Kilder	8
4.3.2	Kilder i Hellas	8
4.3.3	Arbeidshypotese	9
4.3.4	Logistikk	9
4.4	Å grave med kamera	10
5.0	Organisering av arbeidet	10
5.1	Pogromene begynner	10
5.2	På menneskejakt med kamera	12
5.3	Asylfengslene	14
5.4	Internasjonal versjonering	15
6.0	Resultater og konsekvenser	15

Vedlegg:

- 1.1-1.6: Utskrift av reportasjeserien "De fremmede" fra tv2nyhetene.no
- 2: "Lives on hold" Rapport fra Leger uten grenser.
3. Opprinnelig søknadsbrev til Ministry of Citizens' Protection
4. Generell filmetillatelse
5. Reportasjeplan per. 30.08.2010
6. Opprop fra borgerverngruppen "Atens borgere"
7. Utklipp med sitatsaker fra greske nyhetsmedier.

DVD 1 (Reportasjeserie TV2)

DVD 2 (Internasjonal minidokumentar)

1.0 Journalistene som står bak arbeidet:

Øystein Bogen
Utenriksjournalist
TV2 Nyhetene

Aage Aune
Fotoredigerer
TV2 Nyhetene

Emmy Dimitrakoupouli
Reasearcher
Frilansjournalist, Aten

2.0 Redaksjon og kontaktinformasjon

TV 2 Nyhetene
Utenriksavdelingen
PB 7222
5002 Bergen
Tel: 55 90 8104

Kontaktinfo:
Øystein Bogen
obo@tv2.no
Mob: 41423321

3.0 Publiserte saker 17.09-01.10.10

1 Slaget om Atticaplassen

Publisert i TV2 Nyhetskanalens utenriksmagasin "Korrespondenten" 17.09.10 og Lørdagsmagasinet 18.09.10 (DVD 1.1)

INTRO/INGRESS: Stadig flere søker drømmen om Europa. Hittil i år er nesten 70.000 mennesker på flukt kommet til Hellas uten at de har noe sted å gjøre av seg. Grekere jager dem fra parkene mens politiet ser på.

2 Grenseelva

Publisert 21-Nyhetene TV2. 17.09.10. (DVD 1.2)

INTRO/INGRESS: I det nordlige Hellas har tallet på ulovlige flyktninger som blir smuglet over grensen fra Tyrkia mangedoblet seg siden i fjor. For stadig flere ender den farefulle ferden over elva Evros i tragedie.

3 Flyktningejakt

Publisert 1830-Nyhetene TV2 18.09.10. (DVD 1.3)

INTRO/INGRESS: Ein liten landsby i Nord Hellas har hamna i sentrum for Europas nye flyktningekrise. Kvar dag kjem opptil 300 ulovlege innvandraranar til grensebyen i håp om eit betre liv i Vesten.

4 NOAS-kritikk

Publisert 21-Nyhetene TV2 18.09.10. (DVD 1. 4)

INTRO/INGRESS: - Dette er en skam for Europa! Det mener generalsekretæren i norsk organisasjon for Asylsøkere etter at TV2 tidligere i kveld viste bilder av hvordan asylsøkere utsetter for grove rasistiske angrep på gata i Aten. NOAS krever nå at Norge straks stanser sin retur av asylsøkere til Hellas.

5 Voldtatt

Publisert 21-Nyhetene TV2 19.09.10. (DVD 1.5)

INTRO/INGRESS: Norge har så langt i år sendt 250 asylsøkerar tilbake til Hellas. Som TV 2 har vist i fleire reportasjar så lever asylsøkerane der under elendige og til tider livsfarlege forhold

6 Somaliere vil hjem

Publisert 21-Nyhetene TV2 21.09.10. (DVD 1.6)

INTRO/INGRESS: FN slår i dag alarm om asylsituasjonen i Hellas, der mange lever under svært vanskelege forhold. Likevel fortsetter Norge med å tvangs-returnere asylsøkere til landet. Det er en forbrytelse, raser det greske flyktningerådet- til tross for at alle EU-landene- inkludert Hellas har sluttet

seg til den såkalte Dublin-avtalen om tilbakesendelse av asyl-søkere til det første landet de kommer til.

7 Limboliv

Publisert 21-Nyhetene TV2 22.09.10. (DVD 1.7)

INTRO/INGRESS: Norske myndigheter vurderer nå å stanse tilbakesendingen av asylsøkere til Hellas. Som vi har vist i flere reportasjer dei siste dagene, lever asylsøkere i Hellas under svært vanskelege forhold. Bare 1 av 3000 får innvilget opphold i landet.

8 Krimasyl

Publisert 21-Nyhetene TV2 23.09.10. (DVD 1.8)

INTRO/INGRESS: Turistene rømmer fra sentrum i den greske hovedstaden, etter økende kriminalitet de siste månedene. Beboerne skylder på de hundretusenvis av illegale innvandrerne som er kommet til landet. Nå starter politiet kampen for å vinne byen tilbake.

9 Asylsmugling

Publisert 21-Nyhetene TV2 24.09.10. (DVD 1.9)

INTRO/INGRESS: Internasjonale menneskesmuglerligaer blir stadig mer kreative i forsøkene på å bringe flyktninger ulovlig inn i Europa. I Hellas fortviler myndighetene over flyktningssituasjonen i landet, og får nå krisehjelp fra EU.

10 Asylfengsler

Publisert Lørdagsmagasinet TV2 25.09.10 (DVD 1.10)

INTRO/INGRESS: Hellas får stadig sterkere kritikk for sin behandling av asylsøkere. Årlig stues flere titusen flyktninger i interneringsleire i opptil ett år. Vår reporter Øystein Bogen har som første journalist i verden sluppet inn i de beryktede asylfengslene.

11. The Battle for Attica Square. (DVD 2)

Internasjonal minidokumentar. Publisert via Journeyman Pictures Ltd. 01.10.10. Kringkastet i følgende kanaler: SFDRS Sveits, SVT Sverige, ORF Østerrike, NOS Nederland og YLE Finland.

INTRO/INGRESS: It's the first time that an EU country has seen its treatment of refugees described as a humanitarian crisis by the UNHCR. This report gets to the heart of the escalating tensions in Greece.

12. Samleside for nettsaker: De fremmede

Reportasjeserien på TV2 ble fulgt opp på TV2.no i artikkelserien "De fremmede". <http://www.tv2nyhetene.no/tema/defremmede/> (Vedlegg 1.1-1.6)

4.0 Bakgrunn

4.1 Saken det ikke ble tid til

Våren 2010 ble jeg sendt til Hellas for dekke de dramatiske konsekvensene av finanskrisen som hadde rammet landet. I løpet av opptaksdagene i Aten observerte jeg hvordan deler av byen var i ferd med å utvikle seg til en ren ”getto” der lokale innbyggere fryktet å bevege seg, og der ikke en gang taxisjåførene ville kjøre.

Problemene, fortalte de vi snakket med, hadde sin opprinnelse i det enorme antall innvandrere som var slått seg ned på gater og torg. De fremmede drev med narkotikahandel og annen organisert kriminalitet i stor stil, mente folk. De ranet både lokalbefolkning og turister og var i ferd med å forsøple hele byen, hevdet Athens innbyggere. Det lå et stort element av fremmedfrykt i luften, selv om grekerne selv sverger ved at de er et usedvanlig åpent og inkluderende folkeferd som gjestfritt tar imot utlendinger. I hvert fall de som betaler for seg. Jeg syntes dette kunne høres ut som en god sak, i hvert fall hvis det stemte. Men etter å ha pratet med greske journalistkolleger viste det seg at i de lokale medier var innvandringsproblematikk noe som sjelden ble omtalt. Den økende kriminaliteten i hovedstaden var i og for seg stundom omtalt både i artikler og innslag på TV. Men alltid med det utgangspunkt at det var innvandrerne som stod for nesten alle lovbrudd, antydningvis fordi de var amoralske, griske og ikke respekterte den greske kulturen.

Kunne det virkelig være slik som enkelte fremstilte det? At den greske befolkning nærmest var blitt gisler i sitt eget land - hjelpeløse ofre for en eksplosivt økende, kriminell innvandrerbefolkning fra den tredje verden som kun var ute for å stjele arbeidsplasser og lommebøker – i en nasjon som hadde mer enn nok problemer allerede.

Hva var i så fall årsakene til at det var blitt slik? Stemte det at de såkalte illegale immigranter stod for nesten all kriminalitet i Aten? Hva gjorde politiet for å ordne opp, og hva gjorde myndighetene for å hjelpe de titusenvis av hjemløse innvandrere som bodde på gata?

Midt oppe i massedemonstrasjoner og politiske krisesamtaler om økonomien ble det likevel ikke slik at jeg rakk å gjøre saken under denne reportasjeturen.

Men før jeg reiste fra Hellas, klarte jeg å få noen ord med noen av innvandrerne jeg traff på gata. Enkelte av dem var blitt tvangsutsendt fra Norge og andre europeiske land, og nå fortalte de en annen del av historien. Nemlig at de ikke fikk noen som helst bistand fra myndighetene og at de praktisk talt hver natt ble angrepet av etniske grekere, som ikke ville ha dem der.

I løpet av oppholdet i Hellas var jeg blitt kjent med frilansjournalisten Emmy Dimitrakoupouli, som tidligere hadde drevet med undersøkende journalistikk i et eget program på gresk TV. I kjølvannet av finanskrisen hadde hun, i likhet med hundrevis av andre kolleger fått sparken. Som i så mange andre land var gravende journalistikk det første som røk, da greske medier skulle kutte. Dimitrakoupouli mente greske medier hadde forsømt seg grovt i at de knapt hadde skrevet en setning om innvandringsproblematikken i Hellas, og vi bestemte oss for å samarbeide om en reportasjeserie og en dokumentar om temaet.

4.2. Problemet spisser seg til

I starten av 2010 skjedde flere endringer i immigrasjonsmønstrene til Europa, i følge UNHCR. Tidligere ankom størstedelen av flyktingene med båt fra Afrika til Kanariøyene, Spania, Italia og Malta. Men på slutten av 2009 inngikk disse landene bilaterale avtaler med Libya, Marokko og andre nordafrikanske land. Avtalene som var godt sukret med Euromillioner forpliktet de nordafrikanske landene til å gjøre mer for å stanse pass- og visumløse båtflyktinger som ville til Europa. Og det virket.

I følge tall fra UNHCR mottok Italia de første 10 månedene av 2010 bare 3400 båtflyktinger, mot 29000 i 2008. Flyktingene endret sine ruter, og ved begynnelsen av 2010 var båt fra Tyrkia ut til de østligste greske øyene i Egeerhavet blitt vanligste rute i inn i Europa. Grekerne, som på grunn av sitt tradisjonelt dårlige forholdet til sitt naboland i øst, hadde ikke noen sjanse til å få på plass en samarbeidsavtale med Tyrkia, og ropte på hjelp fra EU. Våren 2010 ble EUs grensepoliti Frontex satt inn i jobben med å overvåke havområdene øst i Egeerhavet.

Den intensiverte patruljeringen bar frukter og fra sommeren 2010 hadde menneskesmuglerne funnet en ny rute, som både var billigere og sikrere enn sjøveien: Den 20 mil lange landgrensa mellom Tyrkia og Hellas. Gjennom sommeren kom opptil 400 mennesker over denne grensa og inn i Hellas *hver dag*. Det tilsvarer mellom 80 og 90 prosent av alle innvandrere til EU-området totalt. Hellas, så vel som flyktingene ble dermed også taperne i forhold til den såkalte Dublin II-konvensjonen. Her heter det at:

“En person som søker beskyttelse, bestemmer ikke selv hvilket land som skal behandle søknaden. Det første trygge landet asylsøkeren kommer til, har ansvaret for å behandle søknaden om beskyttelse. Dublin II-forordningen er en avtale mellom EU-landene, Island og Norge som sørger for at alle asylsøkere får søknaden sin behandlet i ett av disse landene.” (Kilde: UDI)

Gjennom sin signering av denne traktaten forpliktet Hellas seg til å ta vare på alle asylsøkere og flyktinger som tok seg ulovlig over fra Tyrkia. Greske myndigheter pliktet å passe godt på at de ikke klarte å ta seg videre til andre europeiske land. Og skjedde allikevel dette, måtte landet ta tilbake de av innvandrerne som beviselig hadde vært innom Hellas før de endte opp i for eksempel Norge.

Etter et lengre opphold i tvangsreturer til Hellas i 2009, konkluderte Utlendingsnemnda i februar 2010 med at det greske asylsystemet ikke hadde så alvorlige mangler at man ikke kunne fortsette retur av asylsøkere dit. I august var Norge, i følge NOAS, blitt det landet i Europa som tvangsreturnerte flest asylsøkere til Hellas. For grekerne var situasjonen i ferd med å bli uutholdelig.

4.3. Reportasjeplanen og problemstillinger

Hele våren og sommeren 2010 holdt jeg løpende kontakt på telefon og e-post med frilanser Emmy Dimitrakoupouli i Aten, som oppdaterte meg om denne situasjonen. Den ovenfor nevnte endring i immigrasjonsmønsteret gjorde at også vi måtte endre våre planer. Reportasjereisen som først var tenkt gjennomført i juni, med utgangspunkt i situasjonen i Egeerhavet, ble nå flyttet til begynnelsen av september, rett etter at fellesferien i Hellas. Vår idé var å følge flyktingstrømmen helt fra den tyrkiske grensa i nord til Aten, der de fleste

endte opp. Betydelig research-innsats ble også vier mulige norske knagger vi kunne følge opp under våre skytedager i Hellas.

4.3.1 Kilder

Mine kilder i denne fasen var blant andre Amnesty, FNs høykommissær (UNHCR) og Leger uten grenser, som i juni 2010 hadde offentliggjort en svært kritisk rapport om forholdene i interneringsleirene ved grensa. (*Vedlegg 2*). Opplysningene jeg fikk fra disse kom først og fremst i form av skriftlig materiale.

Jeg var også mye i kontakt med førstesekretær Knut Are Okstad ved Den norske ambassaden i Aten som supplerte bakgrunnsinformasjon om hvordan man der vurderte flyktningssituasjonen i Hellas, og hvordan man gikk frem for å evaluere levevilkårene for returnerte asylsøkere fra Norge. Okstad var også en viktig samtalepartner under vårt opphold i Hellas, og bidro også da med bakgrunnsinformasjon, blant annet om politiske forhold i Hellas og det bilaterale forholdet til Norge.

Jeg hadde samtaler med Roar Hansen i Politiets utlendingsenhet (PU) som fortalte om prosedyrene når asylsøkere skulle tvangsreturneres, hvor mange som ble returnert til ulike land og hva slags ”kvoter” PU hadde fått for uttransportering av avslåtte asylanter.

Jeg snakket inngående med Utlendingsdirektoratets saksbehandler med ansvar for Hellas, som gav nyttig bakgrunnsinformasjon og vurderinger av situasjonen i Hellas under forutsetning at han ikke ble direkte referert og identifisert med navn. Hans navn er derfor heller ikke gjengitt i denne metoderapporten. Denne kilden fortalte at han relativt ofte besøkte Hellas for å skrive rapporter om den humanitære situasjonen for tvangsreturnerte flyktninger. Han stod fast på at asylsøkere i Hellas får den beskyttelse de har krav på og at de også har muligheter for å få sine søknader vurdert på rettfærdig grunnlag der. Han mente dermed at det ikke var grunnlag for å stanse tvangsreturner til Hellas. Men måten han jobbet på gav meg likevel grunn til å tvile på at disse vurderingene var gjort på korrekt grunnlag. Saksbehandleren fikk primært sin informasjon fra greske myndigheter, og jobbet lite ”i felten” for faktisk å se med egne øyne hvordan situasjonen var.

Sylo Taraku i Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) var også en meget nyttig kilde i denne fasen. Gjennom ham fikk jeg kontaktinformasjon til flere personer som hadde søkt asyl i Norge, men som senere var blitt tvangsdeportert tilbake til Hellas. Samtalene med disse avslørte at forholdene på gata i Aten bare ble verre og verre. Den iranske pastoren Nader Mohajer fortalte at han før tvangsutsendelsen hadde fått forsikringer fra norske myndigheter om at han ville bli tatt godt hånd om av greske myndigheter og at han i Hellas ville få like gode muligheter til å få sin asylsøknad behandlet som i Norge. Dette stemte dårlig med virkeligheten. Nader hadde kommet til Norge i desperasjon etter å ha stått i asylkø i Hellas i hele 12 år. Tidlig i 2010 var han blitt tvangsreturnert til Hellas. Selv hevdet han at norske tjenestemenn i denne prosessen hadde klart å tulle bort passet hans, og nå risikerte han deportasjon videre til Iran, der han på grunn av sin kristne misjonsgjerning kunne dømmes til døden. (*Se innslag nr 7, 22.09.10 ”Limboliv*). Naders påstander om passet lot seg imidlertid ikke etterprøve, og ble ikke omtalt i reportasjeserien.

4.3.2. Kilder i Hellas

Å arbeide som journalist i Hellas krever at man har offisiell tillatelse fra Politidepartementet og Utenriksdepartementet. Våre ønsker om å kunne filme både på grensen til Tyrkia, i interneringsleirene og i mottakssentre i Aten krevde dessuten ytterligere tillatelser fra hæren og politiet. Vår frilanskontakt i Hellas startet dette arbeidet for fullt i slutten av juli. Jeg selv

skrev flere søknadsbrev til spesialrådgiveren for asylsaker i det greske politidepartementet, Afrodite Al Salech. (Vedlegg 3). Hun så med velvilje på vår interesse for å avdekke hvordan forholdene for asylsøkere er i Hellas. Motivet var nok først og fremst å mane til større europeisk solidaritet i dette spørsmålet. Men verken hun eller andre greske politikere og tjenestemenn vi var i kontakt med la skjul på at det ville være gunstig om norske myndigheter fikk et annet syn på situasjonen i Hellas, og dermed ville revurdere sin praksis med tvangsreturer.

I det hele tatt ble vi møtt med en overraskende grad av velvilje i etter alle våre søknader og forespørsler til greske kilder og intervjuobjekter. Alle mente det var noe nyskapende i en slik reportasjeserie, og at det var viktig at denne historien ble fortalt.

Størstedelen av kildearbeidet i Hellas ble gjort av vår greske kompanjong Emmy Dimitrakoupouli, som jobbet iherdig, både med å få folk til å stille opp for norsk TV, men også skaffe tillatelser fra de ulike departementer. (Vår offisielle tillatelse: Vedlegg 4.)

4.3.3 Arbeidshypotese

Min sentrale arbeidshypotese etter researcharbeidet ble:

Norske myndigheter snakker ikke sant, eller ikke vet hva de snakker om når de hevder at asylinstituttet i Hells fungerer og at asylsøkere som returneres til Hellas får den beskyttelse de har krav på under FNs flyktningkonvensjon.

Utarbeidelsen av en reportasjeplan gjenspeiler dermed et mål om å bekrefte eller avkrefte denne hypotesen. (se vedlegg 5. Reportasjeplan)

Et viktig mål for meg ble å kunne gjøre det som UDI åpenbart ikke gjorde. Nemlig å forsøke å få så mye førstehånds kunnskap om situasjonen i Hellas som mulig, å få snakket med så mange som mulig med dem dette først og fremst angikk og få dette dokumentert på kamera.

4.3.4. Logistikk

De største utfordringene under utarbeidelsen av reportasjeplanen var mest av logistisk art. Mitt mål var å produsere rundt 10 enkeltstående innslag, som alle skulle være både spektakulære og avslørende i form og innhold. Jeg la stor vekt på at alle sakene skulle ha flest mulig kilder, for at de skulle fremstå som så troverdige og nyanserte som mulig. Samtidig måtte sakene være skarpt nok vinklet til lett å kunne åpne for oppfølgersaker hjemme i redaksjonen. De måtte også være innbyrdes såpass forskjellige at de kunne gå etter hverandre over flere dager i strekk og i mange ulike formater, uten at seeren skulle føle at hun hadde hørt det før.

Den aller største utfordringen var likevel tidsbegrensningene vi måtte pålegge oss selv for at ikke reisen skulle bli alt for dyr og dermed uspiselig for redaksjonsledelsen. Vi la opp til sju arbeidsdager, hver på mellom 12 og 16 timer. Men planla samtidig å filme på minst 40 locations over hele landet. Dette betød svært kort tid mellom hver opptaksseksvens, og all logistikk måtte stemme nærmest på minuttet for at vi skulle holde tidsskjemaet. Det skulle senere vise seg at tidsskjemaet raskt røk og den opprinnelige reportasjeplan ble fraveket betydelig grunnet det vi så og opplevde.

Vi visste dessuten lite om hva hver location ville kunne gi av bilder og inntrykk. Til tross for at en lang rekke intervjueravtaler var ”linet” opp, var vi kort sagt usikre på hva vi ville få da vi reiste til Aten den 31. august 2010. Jeg selv og kameramann Aage Aune bestemte oss da

for å ty til en metode vi tidligere hadde benyttet med stort hell på våre reiser rundt omkring i verden: Å grave med kamera.

4.4 Å grave med kamera

Å jobbe som TV-reporter i utlandet byr på en god del andre utfordringer enn her hjemme. I tillegg til språklige forskjeller, er kulturelle ulikheter noe av det man må ta mest hensyn til. Folk i ulike land og av ulike kulturer kan for eksempel ha fundamentalt forskjellige måter å forholde seg til et TV-kamera på. I noen land, som USA, kan et kamera virke som et fluepapir. I andre oppfattes det som en regelrett trussel mot privatlivets fred og mot ens personlige integritet. Journalistisk metode på reportasjereiser i utlandet, der det ikke fins noen klar norsk ”knagg”, er dessuten utfordrende på den måten at det er mer som må forklares. Og saksforhold må forenkles og spisses svært mye for å nå opp i deskens prioriteringer. Få land kan skilte med samme grad av offentlige innsyn og åpenhet som Norge. De dokumenter man kan få tak i foreligger ofte på språk man ikke forstår. Og pleie av godt informerte kilder må skje på ad hoc-basis så lenge man ikke er så heldig å være fast stasjonert i landet.

”Å grave med kamera” betyr for meg å la kamera gå så mye som mulig, for å fange elementer som ikke bare er relevante for den konkrete saken, men for konteksten og kulturen den utspiller seg i. Som for eksempel hvordan folk i det hele tatt forholder seg til journalister. Det vi som kamerateam opplever som mennesker og journalister, skal også være seerens opplevelse. I stedet for å stille personer opp for et intervju, ønsker vi å la kamera gå, mens intervjuobjektet gjør sine ting; forflytter seg, arbeider, eller samhandler med andre. Ikke bare uttrykket, men også innholdet kan da bli mer levende. Min erfaring er at folk ofte har en tendens til å svare både ærligere, mer konsist og mindre politisk korrekt når de intervjues *mens* de gjør noe som føles naturlig for dem. En forlengelse og en forsterkning av denne metoden kan oppnås når reporter og kameramann aktivt går inn i situasjoner, og går så nært på som etikk og egen sikkerhet tillater.

Rent praktisk betyr denne metoden at vi forflytter oss mye, har kamera klart til å filme på svært kort varsel og har øyne og ører åpne for episoder, mennesker og fenomener som kan tenkes å illustrere noe av det vi er ute etter å fortelle. Intuitiv dokumentarisme som dette var det vi tilstrebet å få til da vi gikk løs på reportasjeserien ”Asylsøkere i Hellas”. Jeg hadde jobbet i Hellas før og visste at grekere ikke alltid elsker journalister, og dét var også en grunn til at vi bestemte oss for å reise med et så lite kamera som mulig, og dessuten prøve å unngå å bruke stativ.

Stikkord for den metode vi ønsket å anvende var kort sagt: Aktiv, engasjert, deltakende og uredd. Jeg vil i kapittelet nedenfor gå nærmere inn på hvordan arbeidet forløp under produksjonen av et knippe av de viktigste innslagene.

5.0 Organisering av arbeidet

5.1 Pogromene begynner

Torsdag 2. September 2010 hadde vi en avtale med Yunus Muhammadi, leder for Den afghanske foreningen i Hellas og medlem i interesseforeningen Gresk flyktningforum. Vi hadde bedt ham om et møte for at han skulle introdusere oss for noen av de enkeltskjebner man kunne finne på gata i Aten. I Den afghanske foreningens hovedkvarter drev Muhammadi

og flere av hans støttespillere akkurat da dokumentasjonsarbeid i forbindelse med at en afghansk flyktning kvelden før hadde fått tennene slått og nyrene mørbanket av ukjente angripere.

Fra det øyeblikk av lot vi kamera gå og bare fulgte på. Overalt i gata var en stemning av uro og angst, som fotograf Aage Aune prøvde å fange inn, samtidig som Muhammadi og hans venner forklarte om situasjonen via trådløse mikrofoner vi hadde festet på dem. Vi beveget oss sammen nedover gata mot stedet der mange afghanske asylsøkere hadde slått seg til: Atticaplassen. Det var en ganske stor overraskelse å se antallet mennesker som bodde der i parken. Minst 200 flyktninger – blant dem rundt 50 barn. Under åpen himmel på en parkbank om de hadde flaks. Blant disse menneskene kom flere og gav seg til kjenne som tvangsreturnerte asylsøkere fra Norge, som de kunne bevise med sine utgatte norske oppholdstillatelser. Det vi ikke visste, var at akkurat på denne dagen hadde en lokal borgervernsgruppe bestemt seg for å aksjonere for første gang. Mens vi intervjuet afghanere, samlet stadig flere lokale grekere seg like ved og ble stadig hissigere. Så begynte de å lage leven. En rasende kvinne kastet seg plutselig foran intervjuobjektet vårt og stakk neven i kameralinsa. Hun hadde kommet for å skjelle ut flyktningene. Og oss. På en blanding av tysk og engelsk krevde hun at vi skulle slutte å filme, mens hun lirt av seg til dels grove rasistiske utsagn mot menneskene rundt. Også flere andre grekere begynte å true oss og flyktningene. En kvinne på moped var spesielt aggressiv. Hun var representant for en gruppe som kalte seg ”Atens borgere”, og var ute for å dele ut flyveblader til parkboerne. I oppropet ble flyktningene truet på livet om de ikke fjernet seg fra parken (*Vedlegg 6*).

På dette tidspunkt var stemningen såpass amper at Muhammadi ba oss avslutte filmingen av hensyn til vår egen og afghanernes sikkerhet.

Vi ante likevel at her lå det mer stoff, og noen timer senere ringte han oss tilbake og sa vi måtte komme.

Det greske politiet hadde kommet med en stor buss og fanget nå opp alle de klarte fra parken. Igjen vi rett inn i situasjonen uten å skru av kamera et sekund. Minst fem ganger forsøkte politiet å stanse filmingen, noe vi ikke kunne etterkomme. Måten razziaen ble gjennomført på gjorde i følge våre vurderinger at hendelsen hadde stor offentlig interesse. Ikke minst det faktum at små barn ned i seksårs-alderen ble revet vekk fra sine foreldre og slept gråtende inn i bussen. Det var åpenbart at politifolkene ikke ønsket at dette skulle kommet ut. Mens vår tolk og researcher Emmy Dimitrakoupouli holdt politiet på avstand ved høylydt å flagge den betydelige bunken med offisielle tillatelser vi hadde med, fanget fotograf Aage Aune inn hjerteskjærende scener der barna og deres foreldre forsøkte å ta farvel med hverandre gjennom bussvinduene.

Det av vi gikk såpass nært på og fikk fanget disse elementene på teip gjorde at politiet snart fant det best å løslate de fleste barna som var blitt tatt. Det var da ”Atens borgere” igjen slo til. Minst 15 voksne grekere hadde samlet seg bak oss mens vi filmet politibussen som kjørte av gårde. Nå kastet de seg over oss og de gjenværende 30-40 afghanerne på Attica-plassen. Det gikk mest i gresk, men jeg har senere fått oversatt såpass mye av det som ble sagt at det fremkom at det var snakk om grove trusler og svært nedsettende utsagn om vårt nordiske utseende og mulige motiver for å filme. (*Se vedlegg 1.6 for en nærmere beskrivelse av hendelsen*). Av hensyn til egen sikkerhet holdt vi oss som team nå tett samlet og fikk dokumentert hvordan borgervernet slo og sparket afghanerne. Hele tiden mens politipatruljer uinteressert observerte det hele fra den andre siden av gaten. Det var spesielt dette siste momentet, kombinert med flere titalls vitnesbyrd fra hjemløse asylsøkere som hadde opplevd liknende episoder, som gjorde at jeg i innslagene jeg senere laget valgte å kalle det som foregikk i Aten for *pogromer*.

“A pogrom...is a form of violent riot, a mob attack, either approved or condoned by government or military authorities, directed against a particular group, whether ethnic, religious, or other... The term usually carries connotation of spontaneous hatred of majority population against certain (usually ethnic) minority, which they see as dangerous and harming the interests of majority.”
(*Wikipedia.org*)

Opptakene fra Atticaplassen denne dagen dokumenterte for første gang, også skriftlig, at den greske lokalbefolkningens handlinger på stedet var del av en organisert innsats. Det var første gang noe slikt hadde blitt fanget på kamera i det hele tatt, i følge både Muhammadi og Dimitrakoupouli, som samme kveld sjekket dette med flere greske journalistkolleger. For å sette det vi hadde opplevd og filmet i perspektiv, og for ytterligere å kartlegge om hendelsen var enestående, benyttet jeg senere en mengde kilder.

Et stort antall asylsøkere, jeg møtte i andre parker i Aten kunne fortelle om liknende opplevelser, og til dels enda verre tilfeller. Blant andre Gulam Sakhi Gulam-Baik fra Afghanistan, hvis sønn ble mishandlet og voldtatt på Atticaplassen (*Se innslag "Voldtatt"*). Apostolos Veizis i Leger uten grenser (MSF), Spyros Kouloheris i Det greske flyktningerådet og Nasim Muhammadi i Det sosiale velferdssenteret for flyktninger i Aten kunne bekrefte at rasisitiske angrep på asylsøkere i Hellas skjedde regelmessig og var en kilde til stor bekymring i NGO'ene.

Men også de mente dette var første gang noen hadde dokumentert overfallene på en slik måte. Vi konfronterte også statssekretæren i Det greske politidepartementet med et utdrag fra videoen vi hadde tatt den kvelden. Spyros Vougiass avfeide det hele som en ubetydelig enkelthendelse som myndighetene umulig kunne ha gått inn for å kontrollere og beskyldte oss for å ha vært med på å fremprovosere den ved vår tilstedeværelse.

Av alle innslagene i reportasjeserien fra Hellas, var nok dette det som vakte sterkest reaksjoner både i inn- og utland. Og et av de innslagene som til slutt bekreftet tydeligst at Hellas ikke overholder internasjonale konvensjoner om beskyttelse av asylsøkere, og at tvangsretur av flyktninger dit, også må anses som et brudd på de samme konvensjoner.

5.2 På menneskejakt med kamera

Alle flyktninger som kommer til Hellas er ”illegale innvandrere”, hevdet borgerverngruppa omtalt ovenfor, som senere er blitt en del av det relativt nystartede høyreekstremistiske partiet ”Chryssi Avgu”. Også greske myndigheter, v/statssekretær Spyros Vougiass sa i intervju med oss at det er de overveldende antall mennesker som ankommer landet ulovlig og urettmessig som gjør det umulig å tilrettelegge bedre for beskyttelse av de flyktninger som ankommer landet.

“No matter what Greece tries to do now, in regards to asylum or the proper accept of these people, the flows are so excessive that it is very difficult to deal with all these people. Most are coming to the centre of Athens. And people like the ones you saw in the episodes are created very often because of the social cohesion problems in the centre of Athens.” (*Intervju med TV 2, 3. sept 2010*)

Takket være de episodene vi hadde bevitnet i Aten og de kilder vi hadde snakket med, hadde vi nå fått et nytt og spissere fokus for vår reise til det nordlige Hellas. Er det slik at alle som kommer inn i landet er kynisk på jakt etter å utnytte de europeiske velferdsgoder? Vet de hva de kommer til, eller er de i sin tur blitt forledet til å forvente helt andre ting enn det som møter dem i Aten? Eller er de egentlig på vei til helt andre land enn Hellas? Hvor store antall mennesker kommer egentlig over grensa daglig, hvordan kommer de og hva blir gjort for

eventuelt å sile ut dem som har krav på beskyttelse fra dem som ikke har det? Dette var noen av de spørsmål jeg ønsket svar på da vi dro fra Aten til Alexandroupoli 4. september. Vår foretrukne metode ”å grave med kamera”, kom her enda en gang til sin rett. Ikke minst fordi Det greske forsvaret hadde sagt blankt nei til å la oss filme på selve grensen mellom Tyrkia og Hellas. Vår primærkilde i begynnelsen av dette arbeidet var Giorgos Salamangas, den mektige politisjefen i grensebyen Oristiada. Igjen hadde vi følelsen av å pløye ny mark i det vi ankom denne byen. Ingen utenlandske TV-team, ikke engang greske journalister hadde vært i dette utilgjengelige området så lenge noen kunne huske. Vår tilstedeværelse vakte derfor betydelig oppsikt i seg selv, og Salamangas hadde noen illevarslende formaninger klare for oss da vi møtte ham: Her var det han som bestemte, og han kom til å ha full kontroll med hva vi gjorde. Om vi foretok oss noe, som for eksempel likevel å forsøke å ta oss inn til grensesonen, ville han uten varsel pågripe oss og sette oss i arresten. Og der måtte vi påregne å bli sittende en stund.

Til tross for sin bryske innledning, viste Salamangas seg likevel å bli en svært nyttig kilde, da han etter hvert gav oss eksklusiv tilgang på politiets egne bilder, som dokumenterte hvordan menneskesmuglerne opererer (*se innslag ”Asylsmugling”*).

Men at vi var under overvåkning, fikk vi bekreftet neste dag, da vi ved hjelp av GPS manøvrerte oss inn i ytterkanten av ”den forbudte grensesonen”. I det tette buskaset ved grenseelva Evros fikk vi plutselig en telefon fra politisjefen, der han opplyste oss om at vi nå var kun noen få meter unna å bli arrestert. Vår hensikt med å ta oss så nært inn til grensesonen vi kunne var åpenbart å kunne dokumentere hvordan flyktningene tok seg over elva og inn i Hellas og forhåpentligvis få prate med noen av dem. Fra lokalbefolkningen fikk vi vite at det var særlig ett sted der flyktningene kom over: Landsbyen Nea Vyssa, som ligger like vest for en bue på elva, der man kan krysse vannet via en bro på Tyrkisk side av grensa. Av en eller annen grunn var det rundt klokken seks om morgenen de fleste kom over, og derfor hadde vi tatt oppstilling med vårt kamera ute i krattene allerede klokken fem. I det sola kom opp fant vi den første gruppen asylsøkere på et busstopp i Nea Vyssa. (*Se innslag: Flyktningjakt*).

Denne gruppen mennesker ventet egentlig bare på å bli plukket opp av politiet, slik at de kunne få levere sine asylsøknader. Trøtte, tørste og sultne etter en hel natt til fots hevdet de alle å være palestinere, siden dette er en av de folkegruppene som oftest faktisk får asyl i Europa. Alle snakket dårlig engelsk, og vi hadde grunn til å mistenke at de var av helt andre nasjonaliteter. Dette fikk vi bekreftet da en av TV2s palestinske tolker i Bergen snakket med flere av dem på min mobiltelefon. Tolken mente bestemt at de alle hadde irakisk og libanesisk aksent på sin arabisk. Gjennom tolken kom det frem at de hadde betalt menneskesmuglere i Tyrkia opp til 4000 Euro for å bli loset over grensa. Menneskesmuglernes instruks til sine ”kunder” hadde vært at de skulle melde seg for politiet straks de var i Hellas, og at de da ville bli tatt godt hånd om.

Vi forlot denne litt stakkarslige gjengen for i stedet å forsøke å finne representanter for dem som av greske politikere blir beskrevet som ”ulovlige immigranter”. Etter en hel dags kjøring langs grenseelva, stoppet vi på rent instinkt ved en falleferdig, nedlagt bensinstasjon. Inne i bygningen hadde en gruppe menn tydeligvis bodd og overlevd på viltvoksende granatepler i lengre tid. Da de så oss, løp de for livet. Hele tiden mens kamera rullet kjørte vi etter dem over et jorde som førte ned i et elveleie og klarte å veksle noen ord med en mann med tydelig østeuropeisk aksent. Han var den eneste i gruppen som ikke hadde bagasje, og vi antok senere at han kunne være en av de omtalte menneskesmuglerne.

På grunn av grundig kildearbeid på forhånd, kombinert med vår metode fikk vi denne dagen unikt materiale på teip, som før første gang viste flyktningstrømmen inn i Hellas. Både den legale og den illegale. Basert på observasjoner og intervjuer fikk vi videre brakt på det rene at faktisk *illegale* innvandrere nok utgjør en relativt liten andel av det totale antall på 138.000 flyktninger som i 2010 tok seg inn i Europa via Hellas.

5.3 Asylfengslene

Den greske statens mangelfulle håndtering av flyktningproblemet hadde vi allerede fått belyst og bekreftet gjennom våre opplevelser i Aten og langs Evroselva. Men det éne aspekt som Hellas de siste årene hadde fått sterkest kritikk for, gjenstod: Interneringsleirene.

Den eneste uavhengige organisasjon som hittil hadde kunnet evaluere forholdene i disse leirene basert på førstehånds informasjon og observasjon var Leger uten grenser. I Juni publiserte organisasjonen rapporten ”Migrants in Detention: Lives on hold” (*Vedlegg 2*), som beskrev hårreisende humanitære forhold i disse leirene, hvor flyktninger som ankom landet kunne bli holdt innesperret uten lov og dom i opptil ett år.

Ønsket om å få bekreftet eller avkreftet påstandene i denne rapporten var relevant i forhold til den overordnede arbeidshypotesen vår, siden mange av de tvangsreturnerte asylsøkerne fra Norge og andre land, ender opp nettopp i slike interneringsleirer når de igjen ankommer Hellas.

Den knusende MSF-rapporten gjorde at forhåpningene om å få tilgang til en slik leir var små. Igjen var det Det greske politidepartementet som satt med all makt, og senest under vårt intervju med statssekretær Vougiaris i Aten 3. september hadde jeg presset hardt på for å få tillatelse til å besøke noen av leirene i nord.

På ettermiddagen den 4. september fikk vi overraskende nok telefon fra departementet i Aten, der det ble sagt at de hadde bestemt seg for å gjøre et unntak og for første gang slippe journalister inn i to av leirene. Vi kunne få filme både i Venna og Fylakio, men inn i selve cellene fikk kun jeg komme. Uten kamera eller opptaksutstyr. Kun notisblikk.

Dette var selvsagt et lite handikap når det gjaldt å lage en god TV-reportasje, men da jeg med egne øyne fikk se og oppleve innsiden av de greske asylfengslene skjønnte jeg grunnen. Påstandene i MSFs rapport var ingen overdrivelse. Forholdene innenfor var verre enn noen ting jeg hadde sett eller forestilt meg i Vesteuropa. Jeg har tidligere opplevd fengsler i Russland og Baltikum, men det jeg fikk se her var på mange måter enda verre forhold. I Venna fikk jeg størst frihet og fikk besøke samtlige celler og snakke fritt med de innsatte. I hver celle jeg kom, ble jeg møtt med jubel og applaus. Noen gråt av glede for å få fortelle sin historie til en journalist. Noe av det mest rystende var de åpenbare bruddene på FNs barnekonvensjon jeg avslørte.

“The arrest, detention or imprisonment of a child shall be ... used only as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time. Every child deprived of liberty shall be treated with humanity ... and in a manner, which takes into account the needs of persons of his or her age. In particular, every child deprived of liberty shall be separated from adults.” (Art. 37, FNs barnekonvensjon av 1989)

Bare i Venna snakket jeg med fire unggutter som hevdet de var 16 år eller yngre, og som satt innesperret på ubestemt tid i samme celle som 30-40 voksne menn. Disse opplysningene konfronterte jeg senere fengselsledelsen med, noe de bare konstaterte var ganske vanlig, siden flyktningene som ankom ”ofte løy på alderen”. Men flyktningene i Venna hadde ingen tilgang til tolk, og hva ungguttene trodde de skulle tjene på å si at de var 18 i møtet med strenge, greske grensevakter var vanskelig å forstå.

I Fylakio var forholdene enda verre, med komplett overfylte celler. Kvinner, menn og småbarn satt innestengt på samme rom. Lyden, lukten og fortvilelsen var noe jeg bare etter beste evne måtte beskrive med ord i innslaget (*Se innslaget "Asylfengsler"*).

I artikkel 31 av Genevekonvensjonen om flyktnings status heter det blant annet:

"...no penalties shall be imposed on account of their illegal entry or presence, on refugees who, coming directly from a territory where their life or freedom was threatened ..., enter or are present in their territory without authorization..."
(Genevekonvensjonen av 1951)

Det er vanskelig å tolke vilkårlig fengsling i opptil ett år, uten tilgang til advokat eller tolk som noe annet enn en slags straff for de at i det hele tatt hadde kommet til landet. Enda en gang hadde vi med dette påviste at Hellas bryter internasjonale konvensjoner i sin behandling av asylsøkere og flyktninger.

5.4. Internasjonal versjonering

Etter den overveldende seerresponsen på reportasjeserien som ble sendt på TV2, ble det besluttet at vi skulle produsere en 20 minutter lang internasjonal minidokumentar basert på opptakene vi hadde gjort. Dette arbeidet ble startet den 28. september tre dager senere ble dokumentaren oversendt distribusjonsselskapet Journeyman Pictures i Storbritannia. Siden da er den blitt vist i sin helhet i Sverige, Østerrike, Sveits, Finland og Nederland. I dokumentaren er vinklingen gjort noe mer internasjonal og flere scener som ikke fikk plass i nyhetsreportasjene er tatt med. Filmen er også blitt vist på TV2 Nyhetskanalen og som streaming video på tv2nyhetene.no.

Den vedlegges av den grunn til metoderapporten som en del av det totale reportasje-prosjektet "Asylsøkere i Hellas".

6.0 Resultater og konsekvenser

Gjennom vedlagte reportasjeserie "Asylsøkere i Hellas" dokumenterte vi at Utlendingsdirektoratets grunnlag for å praktisere tvangsreturer av asylsøkere til Hellas var basert på mangelfull, om ikke helt feil informasjon. Vi dokumenterte videre at landet, på vegne av hele Europa, ikke gir flyktninger og asylsøkere beskyttelse mot overgrep og vold. De har ingen rettssikkerhet og asylinstituttet praktiseres på en svært tilfeldig måte.

Som første TV-kanal i verden dokumenterte vi at det i Athens gater pågår rene pogromer mot illegale innvandrere. Vi dokumenterte skjebnen til flere asylsøkere som var returnert fra Norge til et land der mulighetene for å få innvilget asyl er bare 0,04 prosent. Hvis man i det hele tatt klarer å bokstavelig talt kjempe seg frem for å få levert søknaden.

Som første journalister i verden klarte vi dessuten å komme på innsiden av Hellas' notoriske asylfengsler, og var med det i stand til førstehånds å bekrefte flere av de kritiske forhold som er blitt omtalt av MSF, UNHCR og Amnesty.

Reportasjeserien fra Hellas ble fulgt opp med en mengde oppfølgersaker fra TV2s redaksjoner i Bergen og Oslo. Flere av partiene på Stortinget, blant annet regjeringspartiet SV, Venstre og KrF krevde i kjølvannet av vår serie at regjeringen umiddelbart stanser tvangsretur av asylsøkere til Hellas. Det samme gjorde NOAS og Amnesty.

Den 12. oktober bestemte Utlendingsnemnda at tvangsutsendinger til Hellas under Dublin-II avtalen skulle stanses midlertidig.

”Beslutningen innebærer at asylsøkere som etter vedtak fra Utlendingsdirektoratet (UDI) og UNE skulle ha returnert til Hellas i henhold til Dublin II-forordningen, inntil videre ikke har plikt til å returnere til Hellas. UDI vil fra nå av realitetsbehandle de enkelte sakene, og de som ikke tilfredsstiller kravene for opphold skal returnere til hjemlandet.” (Kilde: politiet.no)

Den kanskje viktigste konsekvens av reportasjeserien var at medier i både inn- og utland begynte å interessere seg for Europas ukjente flyktningstragedie som akkurat nå utspiller seg i Hellas.

Den 21.09.10 slo UNHCR alarm om situasjonen i Hellas, og erklærte den en humanitær krise. Dette er første gang noen sinne at FN har brukt en slik betegnelse på situasjonen i et EU-land. Den 23.09 ble flere av våre innslag avspilt under en konferanse om flyktnings situasjonen i Aten, der greske NGO'er, ledelsen for UNHCR Hellas og et fulltallig gresk pressekorps var til stede. Det greske telegrambyrået ANA refererte nesten ordrett fra oversettelsen av innslaget ”Atticaslaget” og bildene som ble vist skapte nasjonal furore (*Et utvalg oppslag med sitater fra gresk presse: Vedlegg 7*).

Lederen for Den afghanske foreningen i Hellas, Yunus Mohammadi kunngjorde samtidig at organisasjonens kontor like ved Atticaplassen ville bli stengt på grunn av at sikkerhetssituasjonen for afghanere i bydelen hadde forverret seg ytterligere.

En afghaner vi hadde leid for å tolke for oss under vårt opphold ble samme uke innlagt på sykehus med to brukne fingre og en brukket underarm, etter at borgervernet på Atticaplassen hadde angrepet ham. Det er ennå uvisst om dette skjedde på grunn av hans tilknytning til oss.

Etter vår dekning har jeg personlig mottatt flere eposter fra sinte grekere, og på Youtubesiden der den internasjonale versjoneringen av dokumentaren er lagt ut, flommer forumet over at trusler og hatmeldinger rettet mot det norske tv-teamet som startet medieinteressen for rasehatet på Atticaplassen.

(<http://www.youtube.com/user/journeymanpictures#p/search/0/gPI9PW7ONIQ>)

En rekke andre internasjonale nyhetsmedier har de siste måneden fulgt i våre fotspor for å dokumentere flyktningskrisen i Hellas. Et finsk TV-team ble nylig truet med vold av borgervernet på Atticaplassen, som siden sist har bevæpnet seg med jernstenger og balltre. Finnene klarte å avverge angrepet ved å overbevise de rasende grekerne om at de ikke var norske.

Den 25 og 26. oktober viste SVT Rapport og fordypningsprogrammet Agenda store deler av ”The Battle for Attica Square”. Også i Sverige førte vårt materiale til offentlig debatt, og den 10. desember besluttet den svenske Migrationsöverdomstolen at all tvangsreturnering av asylsøkere til Hellas skulle opphøre.

Den 20. november vant reportasjeserien Bergen journalistlags pris ”Sølvparaplyen” i kategorien Nyheter.

Bergen, 12.01.2011

Øystein Bogen
Utenriksreporter
TV2